

บทที่ ๔

วิเคราะห์และรวบรวมปัญหา

จากข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษาค้นคว้าปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนภายใต้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาตามหลักการรับฟังความทุกฝ่าย โดยเฉพาะมาตรา ๑๓๑ และมาตรา ๑๓๔ ที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหรือรับฟังพยานหลักฐานของผู้ต้องหาเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วยนั้น^๑ พบว่าแม้จะได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายแล้ว ปัญหาดังกล่าวนี้ก็ยังคงมีอยู่ต่อไป ทั้งนี้มีสาเหตุจากหลายประการ สรุปได้ดังนี้

๔.๑ ปัญหาสาเหตุพนักงานสอบสวนไม่รวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการที่พนักงานสอบสวนไม่รวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา โดยให้พนักงานสอบสวนทั่วประเทศระดับรองสารวัตรผู้ซึ่งเข้ารับการศึกษอบรมในหลักสูตรพนักงานสอบสวนระดับสารวัตร ณ สถาบันส่งเสริมงานสอบสวน ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ระหว่างปี พ.ศ.๒๕๔๘ - ๒๕๔๙ ตอบคำถามในประเด็นปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน จากข้อมูลที่ได้ทำให้ทราบว่า ในปัจจุบันแม้จะได้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในเรื่องการสอบสวน โดยเฉพาะมาตรา ๑๓๑ และมาตรา ๑๓๔ เพื่อให้การสอบสวนกระทำไปเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาแล้วก็ตาม แต่ความเป็นจริงในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนยังคงไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา โดยมีสาเหตุจากหลายปัจจัย กล่าวคือ

^๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๑๓๑ "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกลงกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา"

มาตรา ๑๓๔ วรรคสี่ "พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหาและที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้"

ผู้เสียหาย

๑. ในการร้องทุกข์ของผู้เสียหายเพื่อให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหา นั้น ผู้เสียหายจะไม่กล่าวอ้างหรือให้การในข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ต้องหา เช่น คดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ผู้เสียหายจะให้ให้การในประเด็นที่ผู้ต้องหากระทำเพื่อป้องกันตัวหรือมูลเหตุแห่งการกระทำของผู้ต้องหา ในความผิดเกี่ยวกับเพศ ผู้เสียหายจะปกปิดเรื่องความยินยอมของตนหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างผู้เสียหายและผู้ต้องหาเหล่านี้เป็นต้น มีผลให้การรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาบกพร่องหรือถูกปกปิด

๒. ผู้เสียหายไม่ทราบหรือไม่ยอมรับว่า ในการดำเนินคดีกับผู้ต้องหา กฎหมายกำหนดให้พนักงานสอบสวนมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาด้วย ดังนั้น เมื่อพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา ผู้เสียหายก็มักจะขอความเป็นธรรมโดยร้องเรียนกล่าวโทษพนักงานสอบสวนต่อผู้บังคับบัญชาหรือยื่นฟ้องพนักงานสอบสวนต่อศาลในความผิดฐาน ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบ ซึ่งการที่ผู้เสียหายไม่เข้าใจหรือไม่ยอมรับหลักเกณฑ์ของกฎหมายดังกล่าว ทำให้เกิดความยุ่งยากต่อพนักงานสอบสวนที่จะรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจึงใช้ดุลยพินิจในการหลีกเลี่ยงที่จะรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา โดยการแนะนำให้ผู้ต้องหาไปต่อสู้อุบัติในศาลต่อไป

ผู้ต้องหา

๑. ผู้ต้องหาไม่ทราบถึงสิทธิของตนในการอ้างหรือนำพยานหลักฐานมาสู่ชั้นตอนการสอบสวนเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน โดยคิดว่าพนักงานสอบสวนมีหน้าที่ดำเนินคดีเพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับโทษเท่านั้น จึงไม่ให้การเพื่อต่อสู้อุบัติ โดยคิดว่าให้ทนายความเป็นผู้ทำหน้าที่ต่อสู้อุบัติของตนในชั้นศาลต่อไป

๒. ผู้ต้องหาเข้าใจว่า เป็นการเสียเปรียบหากมีการเสนอพยานหลักฐานของตนในชั้นสอบสวน เพราะทำให้การต่อสู้อุบัติในชั้นศาลซึ่งต้องอาศัยทักษะ ความสามารถของทนายความเป็นไปด้วยความลำบาก ผู้ต้องหาจึงมักจะไม่ให้การไปในทางแสดงพยานหลักฐานของตน แต่จะปฏิเสธโดยไม่แถลงข้อเท็จจริงใด ๆ ในชั้นสอบสวน แต่จะขอต่อสู้อุบัติในชั้นศาลต่อไป ซึ่งในความเป็นจริง มีคดีอาญาจำนวนมากที่พนักงานสอบสวนไม่มีพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา แต่ผู้ต้องหากลับให้การขอต่อสู้อุบัติในชั้นศาล ทั้งๆ ที่คดีเหล่านี้พนักงานอัยการมักจะมีความเห็นสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาอยู่แล้ว ดังนั้น จึงไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

๓. ผู้ต้องหาอ้างพยานหลักฐานที่ไม่น่าเชื่อถือหรือเป็นพยานปรุงแต่ง มีคดีจำนวนไม่น้อยที่ผู้ต้องหาอ้างพยานหลักฐานอันเป็นเท็จ เมื่อมีการซักถามเบื้องต้นทำให้ทราบว่าเป็นเท็จ พนักงานสอบสวนจึงไม่รวบรวมเข้าสู่สำนวน ซึ่งเป็นการใช้ดุลยพินิจฝ่ายเดียวโดยปราศจากการตรวจสอบ ส่งผลให้ไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาได้เช่นเดียวกัน

พยาน

พยานที่ผู้ต้องหากล่าวอ้าง หากเป็นพยานที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้ต้องหา เช่น พยานเป็นพลเมืองดีทั่วไป ไม่ได้เป็นญาติกับผู้ต้องหา ก็มักจะไม่ได้ตั้งใจที่จะให้การต่อพนักงานสอบสวน ทั้งนี้เพราะบุคคลทั่วไปไม่ต้องการที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดี โดยคิดว่า ไม่ใช่หน้าที่ของตน ทำให้เสียเวลาการทำมาหากิน และบางครั้งก็ไม่ได้รับการดูแลจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหากกรณีเกิดการไม่พอใจของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง เนื่องจากรัฐยังไม่จัดระบบการคุ้มครองพยานให้เกิดความมั่นใจต่อพยานที่ให้การในคดี แม้จะมีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองพยานแล้วก็ตาม ในส่วนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติมีระเบียบการคุ้มครองพยานที่ล้าสมัย ไม่ทันต่อเหตุการณ์และขาดแคลนงบประมาณที่จะดำเนินการอีกด้วย ปัญหานี้นับว่ามีความสำคัญมากมีผลต่อการค้นหาความจริงในคดีอาญา เป็นอย่างยิ่ง

พนักงานสอบสวน

๑. พนักงานสอบสวนไม่เข้าใจหลักการรับฟังความทุกฝ่าย แม้จะมีการแก้ไขมาตรา ๑๓๑ ที่บัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาก็ตาม แต่พนักงานสอบสวนยังเห็นว่า เป็นหลักทั่วไปหรือเป็นเรื่องดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาหรือไม่ ดังเห็นได้จากตัวอย่างสำนวนการสอบสวนดังนี้

กรณีตัวอย่าง การสอบสวนไม่สืบกระแสดความโดยไม่รวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาข้อเท็จจริงจากสำนวนการสอบสวนคดีอาญาที่ ๑๒๖๓/๒๕๔๗ สถานีตำรวจนครบาลวังทองหลาง

ข้อเท็จจริงฟังได้ความว่า บริษัท ต ผู้เสียหาย โดย นาย ส ผู้กล่าวหา ได้ออกเช็คธนาคารกสิกรไทย สาขา ลาดพร้าว ๖๗ เลขที่ ๗๗๒๖๕๐๗ สั่งจ่ายเงินจำนวน ๑๐๖,๗๐๐ บาท จำนวน ๑ ฉบับ ราคา ๕ บาท ผากไว้กับผู้ต้องหา ซึ่งเป็นพนักงานของบริษัทฯ เพื่อส่ง

มอบเช็คดังกล่าวให้แก่เจ้าหน้าที่ของบริษัท ต่อมาผู้กล่าวหาได้ตรวจสอบพบว่า ผู้ต้องหาหายไป ไม่มาทำงานจึงได้ตรวจสอบพบว่าเจ้าหน้าที่ยังไม่ชำระหนี้แต่อย่างใด และเช็คฉบับดังกล่าวได้มีผู้นำเช็คไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารแล้ว ผู้กล่าวหาจึงได้มาแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีกับผู้ต้องหาตามกฎหมาย

ความเห็นของพนักงานสอบสวน

มีความเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหา ฐานเอาไปเสียซึ่งเอกสารของผู้อื่นฯ , ลักทรัพย์ที่เป็นของนายจ้าง และเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาฐานยกยอก โดยให้เหตุผลว่า

“ผู้กล่าวหาได้ยืนยันการกระทำความผิดของผู้ต้องหา โดยได้ฝากเช็คฉบับดังกล่าวไว้กับผู้ต้องหา เพื่อให้ส่งมอบให้กับเจ้าหน้าที่ของบริษัท โดยไม่ได้มอบการครอบครองให้แต่อย่างใด จากนั้นผู้ต้องหาได้ลักเอาเช็คไป และมี นางสาว อ พยาน พนักงานธนาคารกสิกรไทย สาขา ลาดพร้าว ๖๗ ยืนยันว่าได้ตรวจสอบแล้วพบว่า เช็คฉบับดังกล่าวนี้ ได้มีผู้นำไปเรียกเก็บเงินจากธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยอารีสัมพันธ์ แล้ว พยานหลักฐานจึงฟังไม่ได้ว่าผู้ต้องหาได้ครอบครองเช็คของผู้กล่าวหาไว้ แล้วเบียดบังเอาไปเป็นของตน อันเป็นความผิดฐาน “ ยกยอก ” จึงเห็นควรสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาในความผิดฐานนี้ แต่พยานหลักฐานฟังได้ความว่าผู้ต้องหากระทำความผิดฐาน เอาไปเสียซึ่งเอกสารของผู้อื่นฯ และลักทรัพย์ที่เป็นของนายจ้าง จึงเห็นควรสั่งฟ้องผู้ต้องหาในความผิดทั้งสองฐานนี้ ”^๒

ความเห็นของพนักงานอัยการ

พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา ฐาน เอาไปเสียซึ่งเอกสารของผู้อื่นฯ , ลักทรัพย์ที่เป็นของนายจ้าง และ ยกยอก เนื่องจากเมื่อพนักงานอัยการได้สั่งให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนเพิ่มเติมเจ้าหน้าที่ธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยอารีสัมพันธ์ ซึ่งเป็นธนาคารที่มีผู้นำเช็คของกลางมาเรียกเก็บเงิน พบว่า คดีมีนาง พ. พยาน พนักงานของธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยอารีสัมพันธ์ ให้การว่า นาย น. เป็นผู้นำเช็คของกลางมาเรียกเก็บเงิน โดยนำมาฝากเข้าบัญชีของนางสาว ญ. ซึ่ง นาย น. พยาน ให้การว่า พยานได้รับจ้างทำภาพกราฟฟิคคอมพิวเตอร์ให้กับบริษัทผู้เสียหาย เมื่อทำงานเสร็จ พยานจึงเข้าไปรับเช็คค่าจ้างฉบับดังกล่าวจากผู้ต้องหา

^๒ สำนักงานกฎหมายและสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ , คู่มือพนักงานสอบสวนว่าด้วยการทำความเห็นทางคดี , พ.ศ.๒๕๔๙ หน้า ๘๐ - ๘๑.

และนำเช็คไปเรียกเก็บเงินผ่านธนาคารไทยพาณิชย์ สาขาซอยอารีสัมพันธ์ เข้าบัญชี นางสาว ญ. ภรรยาของพยาน และ นาย ส. ผู้กล่าวหา ให้การสอดคล้องว่าได้ว่าจ้างนาย น. ทำงาน และจ่ายค่าจ้างให้เป็นเช็คฉบับดังกล่าวจริง เนื่องจากผู้ต้องหาได้ลักเอาเช็คของผู้เสียหายไปหลายฉบับ จึงเข้าใจผิดว่าเช็คของกลางนี้ได้ถูกผู้ต้องหาลักเอาไปด้วย แต่เมื่อทราบความจริงแล้ว จึงไม่ติดใจเอาความกับผู้ต้องหาอีกต่อไป ดังนั้น เมื่อข้อเท็จจริงฟังว่า ผู้ต้องหามิได้เอาเช็คของกลางดังกล่าวไป การกระทำของผู้ต้องหา จึงไม่เป็นความผิดตามข้อกล่าวหา

ประเด็นที่พนักงานสอบสวนบกพร่อง

คดีนี้พนักงานสอบสวนไม่ทำการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา และพิสูจน์ให้เห็นความผิด หรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑ แต่เมื่อพนักงานอัยการสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมจึงได้ความกระจ่าง และสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหา^๓

๒. พนักงานสอบสวนขาดความเอาใจใส่หรือคิดว่าไม่จำเป็นที่จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา เพราะการไม่รวบรวมพยานหลักฐานเหล่านี้ก็ไม่ได้ทำให้การสอบสวนไม่ชอบหรือเสียไปแต่อย่างใด

๓. ทำให้เกิดภาระยุ่งยากแก่พนักงานสอบสวนมากยิ่งขึ้นในการติดตามพยานหลักฐานของผู้ต้องหา บางครั้งผู้ต้องหาถูกนำตัวไปคุมขังในเรือนจำแล้ว ทำให้ขาดรายละเอียดที่จะติดตามพยานหรือการที่จะให้ได้รับความร่วมมือจากพยานเป็นไปด้วยความยากลำบาก พนักงานสอบสวนจึงมักจะตัดพยานหลักฐานของผู้ต้องหาออกไปเพื่อไม่ให้เกิดภาระยุ่งยากดังกล่าว

๔. พนักงานสอบสวนมีอคติกับผู้ต้องหา เนื่องจากพนักงานสอบสวนซึ่งเป็นข้าราชการตำรวจมีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมมาอยู่ด้วย และพนักงานสอบสวนจะมีความใกล้ชิดกับผู้ต้องหาเนื่องจากพนักงานสอบสวนพบเห็นสภาพความเสียหายต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำผิด ทำให้พนักงานสอบสวนเกิดความเห็นอกเห็นใจต่อผู้เสียหาย ส่งผลให้เกิดความเกลียดชังต่อผู้ต้องหา และโดยความเป็นจริงพนักงานสอบสวนขาดความเป็นภาวะวิสัย ทำให้มีความอคติกับผู้ต้องหา จึงไม่มีการรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นผลดีต่อผู้ต้องหา

^๓ สำนักงานกฎหมายและสอบสวน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, อ่างแล้วจึงอรรถที่ ๑๒๓ หน้า ๘๒ - ๘๓.

๕. กรณีพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาซึ่งถูกจับกุมตัวมาดำเนินคดี โดยเฉพาะความผิดที่รัฐเป็นผู้เสียหาย ทำให้เจ้าพนักงานผู้จับกุมซึ่งมักจะเป็นตำรวจเกิดความไม่พอใจพนักงานสอบสวน เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ พนักงานสอบสวนจึงหลีกเลี่ยงที่จะรับฟังพยานหลักฐานของผู้ต้องหา

ผู้บังคับบัญชาของพนักงานสอบสวน

๑. ผู้บังคับบัญชาเพ่งเล็งหรือตั้งข้อสงสัยว่า หากพนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนย่อมมีส่วนได้เสียหรือรับผลประโยชน์จากผู้ต้องหา อาจจะมีการตั้งกรรมการสอบสวนพิจารณาทัศนคติทางวินัยหรือนำอายุของผู้เสียหายร้องเรียนเอาผิดต่อพนักงานสอบสวนเนื่องจากผู้บังคับบัญชามุ่งเน้นการจับกุมผู้ต้องหาให้ได้ตามเป้าหมายที่กำหนดเอาไว้

๒. ผู้บังคับบัญชาบางคนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดและหลักการรับฟังความทุกฝ่ายทั้งมีอคติกับผู้ต้องหาหรือมีนโยบายฟ้องผู้ต้องหาเพียงอย่างเดียว ทำให้เป็นอุปสรรคแก่พนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา การสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาจะมีได้ก็เป็นกรณีผู้ต้องหาถึงแก่ความตาย หรือคดียอมความได้และผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์หรือเป็นคดีที่มีการเปรียบเทียบปรับตามกฎหมายแล้วเท่านั้น โดยทั่วไปจะไม่ค่อยมีการสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาเนื่องจากพยานหลักฐานไม่พอฟ้อง

๓. ผู้บังคับบัญชาส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานจึงเป็นอุปสรรคของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา

ระบบงานของพนักงานสอบสวน

๑. พนักงานสอบสวนทำการรวบรวมพยานหลักฐานด้วยตนเองขาดองค์อาชีพ หรือเจ้าหน้าที่ช่วยเหลือในการการรวบรวมพยานหลักฐาน ตามระบบงานที่เป็นอยู่ พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติหน้าที่โดยการเข้าเวรหมุนเวียนกันไปตลอด ๒๔ ชั่วโมง เมื่อไม่ได้เข้าเวรสอบสวนก็ต้องทำหน้าที่เวรมัดฟ้องฝากขังผู้ต้องหาต่อศาล หรือเดินทางไปสอบพยานหรือติดตามเอกสารต่าง ๆ ทำให้เกิดภาระอย่างหนักตลอดเวลา ขาดการพักผ่อนอย่างเพียงพอ เกิดความเหนื่อยล้า ไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาเพื่อให้คดีแจ่มกระจ่างขึ้นได้

๒. ระเบียบ คำสั่งของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีความยุ่งยากซับซ้อนในการปฏิบัติ และมีการเร่งรัดการสอบสวนให้เสร็จสิ้นโดยเร็วอยู่ตลอดเวลา ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอที่จะรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย

๔.๒ ปัญหาในข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานและทฤษฎีสันับสนุน

๔.๒.๑ ปัญหาข้อกฎหมาย

๔.๒.๑.๑ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑

มาตรา ๑๓๑ แม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมตามที่กล่าวมาแล้ว แต่บทบัญญัติมาตรานี้ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการไม่รวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

๑. บทบัญญัติมาตรานี้เป็นเพียงหลักทั่วไปในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ไม่ได้บังคับให้พนักงานสอบสวนต้องกระทำในทุกกรณี เพราะการรวบรวมพยานหลักฐานโดยอ้อมเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบ ข้อความตามมาตรานี้ที่บัญญัติว่า "ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิด เท่าที่สามารถจะทำได้" ย่อมมีนัยสำคัญในตัวว่า กฎหมายไม่ได้บังคับให้พนักงานสอบสวนต้องทำการรวบรวมพยานหลักฐานไปเท่าใด เพียงใด แต่ให้กระทำไปเท่าที่สามารถจะรวบรวมได้เท่านั้น ส่วนจะรวบรวมได้แค่ไหน เพียงใด เป็นดุลยพินิจและความรู้ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ของผู้รวบรวมพยานหลักฐาน

ดังนั้น การที่กฎหมายบัญญัติว่า ให้รวบรวมหลักฐานเท่าที่สามารถจะทำได้ จึงส่งผลให้พยานหลักฐานตามท้องสำนวนการสอบสวนในแต่ละคดีจะมีมากน้อยเพียงใด ยังต้องขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถ ความชำนาญ ทักษะ ความมีอุดมคติ จรรยาบรรณ ตลอดจนระบบงานของพนักงานสอบสวนอันเป็นตัวบ่งชี้ที่มีผลต่อการบังคับใช้มาตรานี้อีกด้วย ลำพังตัวบทกฎหมายหาได้เป็นหลักประกันความยุติธรรมหรือการค้นหาความจริงในคดีอาญาอย่างสิ้นถ้อยกระหนงความไม่ ทั้งนี้เนื่องจากมาตรานี้เป็นเพียงการวางหลักทั่วไปในการสอบสวนนั่นเอง

๒. มาตรฐานนี้มีปัญหาขัดแย้งทางตรรกะอยู่ในตัว กล่าวคือการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด ย่อมหมายความว่า เมื่อมีความผิดเกิดขึ้นต้องมีการกล่าวหาบุคคลว่า เป็นผู้กระทำผิด หรือที่เรียกว่า ผู้ต้องหา ดังนั้นโดยนัยดังกล่าว เมื่อรู้ตัวผู้ต้องหาและผู้ต้องหาถูกจับกุมมาดำเนินคดีแล้ว จึงถือว่า คดีนั้นได้มีการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานจนรู้ตัวผู้กระทำผิดแล้ว นั่นคือ ผู้กระทำผิดก็คือผู้ต้องหานั่นเอง การรวบรวมพยานหลักฐานต่อไปก็เพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดของผู้ต้องหาเป็นหลักเพราะกฎหมายมุ่งเน้นว่า เพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิด อันเป็นถ้อยคำต่อเนื่องจากการเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิด

แม้เมื่อมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยมีข้อความว่า หรือเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา แต่เห็นได้ชัดว่าเป็นประเด็นที่มีความสำคัญรองลงมา เพราะการรู้ตัวผู้ต้องหาเป็นการรู้ตัวผู้กระทำผิด การรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาจึงไม่ได้เริ่มจากพนักงานสอบสวน แต่เป็นเรื่องที่ผู้ต้องหาจะต้องอ้างพยานหลักฐานเอง แม้เมื่อผู้ต้องหากล่าวอ้างพยานหลักฐานเพื่อสนับสนุนความบริสุทธิ์ของตนแล้ว ก็ยังเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนอีกต่อไปว่า ควรจะสอบสวนพยานหลักฐานดังกล่าวหรือไม่ เพราะการจะรวบรวมพยานหลักฐานโดยย่อเป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนดังที่กล่าวมาแล้ว

๓. บทบัญญัติมาตรานี้ยังขาดความชัดเจนที่จะบังคับให้พนักงานสอบสวนค้นหาความจริงในคดีอาญา อย่างแท้จริงตามหลักการรับฟังความทุกฝ่าย โดยไม่มีถ้อยคำว่า "ค้นหาความจริง" อันเป็นปรัชญาสำคัญในการอำนวยธรรมทางอาญา แต่อย่างไร หากมีถ้อยคำนี้ย่อเป็นการกระตุ้นเตือนหรือชี้แนะในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนว่า ต้องให้ได้ความจริงที่เป็นกลางโดยปราศจากวัตถุประสงค์อื่นใด การค้นหาความจริง ต้องเป็นเป้าหมายสำคัญเสียก่อน จึงจะทำให้มีความสอดคล้องกับหลักการรับฟังความทุกฝ่าย

๔.๒.๑.๒ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๔

มาตรา ๑๓๔ ที่แก้ไขใหม่มีประเด็นสำคัญเกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา กล่าวคือ วรรคสี่ บัญญัติว่า

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้

ความในวรรคสี่นี้เป็นการสนับสนุนให้มีการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหา โดยบัญญัติให้พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสแก่ผู้ต้องหาที่จะกล่าวอ้างพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์หรือแม้ผู้ต้องหาได้กระทำความผิดแต่ก็มีเหตุอันควรบรรเทาโทษ

โดยแท้จริงแล้วมาตรานี้มีความซ้ำซ้อนกับความในมาตรา ๑๓๔/๔ วรรคสอง ที่บัญญัติว่า

เมื่อผู้ต้องหาเต็มใจให้การอย่างใดก็ให้จดคำให้การไว้ ถ้าผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การเลยก็ให้บันทึกไว้

ในการสอบถามปากคำผู้ต้องหานั้น โดยปกติพนักงานสอบสวนย่อมเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาให้การใด ๆ อยู่แล้ว ประเด็นสำคัญอยู่ที่ว่า จะมีการรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาที่กล่าวอ้างหรือไม่ การที่มาตรา ๑๓๔ วรรคสี่ บัญญัติให้พนักงานสอบสวนเปิดโอกาสแก่ผู้ต้องหาที่จะให้การและแสดงข้อเท็จจริงใด ๆ ซึ่งส่วนใหญ่ย่อมเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นประโยชน์แก่ตน ก็ย่อมทำได้อยู่แล้วตามหลักกฎหมายเดิม ดังนั้น มาตรา ๑๓๔ วรรคสี่ จึงยังคงไม่ก่อให้เกิดผลตามหลักการรับฟังความทุกฝ่ายแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามการที่มีการบัญญัติความในวรรคสี่เพิ่มเติมไว้ก็เพื่อเป็นการเน้นย้ำให้พนักงานสอบสวนและผู้ต้องหาได้ตระหนักเกี่ยวกับการที่สามารถรับฟังพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนได้ ผู้ต้องหาไม่ต้องไปร้องขอความเป็นธรรมและเสนอพยานหลักฐานของตนในชั้นพนักงานอัยการอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มาตรา ๑๓๔ วรรคสี่นี้นับว่ายังเป็นหลักการทั่วไปอยู่นั่นเอง

หากมีการตีความข้อเท็จจริงอันใดเป็นประโยชน์แก่ตน จะเห็นว่า คำให้การรับสารภาพของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวนก็เป็นประโยชน์แก่ผู้ต้องหาเช่นเดียวกัน เนื่องจากถือเป็นเหตุบรรเทาโทษอย่างหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๗๘ จึงเป็นการสนับสนุนคำรับสารภาพของผู้ต้องหาที่จะให้การโดยไม่ขอต่อสู้คดีใดๆ ทั้งสิ้น

๔.๒.๒ ปัญหาการขาดนำแนวคิดและหลักการของกฎหมายมาบังคับใช้

หลักการรับฟังความทุกฝ่าย

แม้ว่าหลักการรับฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) จะมีมานานแล้ว แต่ในประเทศไทยไม่ค่อยนำมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนการค้นหาความจริงชั้นเจ้าพนักงาน งาน วิทยานิพนธ์ของผู้เขียนอาจจะเป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่น่าเอา หลักการรับฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) มาวิเคราะห์ในการดำเนินคดีชั้นก่อนฟ้องก็เป็นได้

การที่ประเทศไทยมีการศึกษาหลักการรับฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) น้อยมาก ทำให้หลักการนี้ไม่ได้รับการยอมรับในชั้นก่อนฟ้อง เพราะยังไม่ได้ตกผลึก ความคิดเชิงทฤษฎีมาก่อน แม้หลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนนายร้อยตำรวจ ซึ่งมุ่งเน้นการ ดำเนินคดีอาญาในชั้นก่อนฟ้อง เป็นสถานศึกษาฝึกอบรมให้กับพนักงานสอบสวน ทั่วประเทศก็ ไม่เคยนำเอาหลักการรับฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) มาศึกษาแต่อย่างใด ทำให้ พนักงานสอบสวนซึ่งเป็นเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ในการค้นหาความจริงในชั้นก่อนฟ้องไม่ได้รับรู้และตระหนักหลักการนี้ ส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาคือไม่มีการรับฟังพยานหลักฐานฝ่าย ผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

อย่างไรก็ตามเมื่อไม่นานมานี้ รศ. พิศิษฐ์ ขวาลารวัช ได้แสดงความคิดเห็น ไปในทางสนับสนุนหลักการรับฟังความทุกฝ่าย โดยมุ่งเน้นไปที่ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความ อาญา มาตรา ๑๓๑ ที่แก้ไขใหม่ โดยมีความเห็นอย่างหนักแน่นว่า พนักงานสอบสวน จะต้องรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาด้วย แม้ผู้ต้องหาไม่ได้กล่าวอ้างก็ตาม แต่พนักงาน สอบสวนได้ค้นพบเอง และเมื่อพยานหลักฐานดังกล่าวปรากฏอยู่ในท้องสำนวนแล้ว แม้พนักงาน อัยการจะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล พนักงานอัยการก็ต้องบรรยายฟ้องในประเด็นข้อต่อสู้ของ ผู้ต้องหาที่เป็นประโยชน์ด้วย เช่น การป้องกัน การกระทำด้วยความจำเป็น หรือการที่มีเหตุอัน ควรได้รับการบรรเทาโทษ^๕

^๕รศ.พิศิษฐ์ ขวาลารวัช , http://www.elib-online.com/laws/laws_49/law_law49018.html (ตูรายละเอียด จากนิตยสารหมอชาวบ้าน ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๓๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๘)

ปัญหาของหลักการรับฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) นอกจากจะไม่ได้ได้รับความสนใจ ไม่มีการนำเสนอทางวิชาการเพื่อรณรงค์ให้นำมาใช้ในทางปฏิบัติแล้ว หลักการนี้ยังเป็นเพียงทฤษฎีกว้าง ๆ ซึ่งเป็นหนึ่งในสองส่วนของความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) ตามที่นำเสนอมาแล้วข้างต้นเท่านั้น ทำให้ไม่มีผลในทางปฏิบัติ การรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นก่อนฟ้อง จึงขาดหลักการรับฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) สนับสนุนโดยสิ้นเชิง แม้เห็นได้ชัดแล้วว่าหลักการนี้สนับสนุนแฝงอยู่ด้านหลังบทบัญญัติที่สำคัญ คือ มาตรา ๑๓๑ และมาตรา ๑๓๔ รวมทั้งมาตราต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับหลักการรับฟังความทุกฝ่าย แต่จนถึงปัจจุบันนี้ยังไม่เกิดเป็นแนวความคิดหรือหลักปรัชญา ที่จะผลักดันให้เกิดผลในทางปฏิบัติ กล่าวได้ว่า Audi Alteram Partem เป็นหลักการทางกฎหมายที่ถูกละเลยมองข้ามไปจากนักนิติศาสตร์ของไทยโดยสิ้นเชิง การแสวงหาและหยิบยกเอาหลักการนี้มาจาก Natural Justice ของผู้วิจัยในครั้งนี้ ทำให้เกิดแรงกระตุ้นที่จะนำเอาหลัก Audi Alteram Partem มาใช้อ้างอิงในการรวบรวมพยานหลักฐานชั้นก่อนฟ้องเป็นอย่างมาก โดยผู้เขียนมีความเห็นว่า ย่อมเป็นหน้าที่ของนักวิชาการทางนิติศาสตร์ ที่จะนำเสนอ เชิดชู เผยแพร่ ให้หลักการนี้เป็นสากลเพื่อใช้ในการค้นหาความจริงในคดีอาญาชั้นก่อนฟ้อง

กล่าวโดยสรุป หลัก Audi Alteram Partem ขาดการศึกษาและนำมาขยายผลในระบบการดำเนินคดีอาญาของไทยให้เป็นที่ยอมรับเท่านั้น ไม่มีปัญหาด้านเนื้อหาสาระ คงมีปัญหในเรื่องการนำมาประยุกต์ใช้หรือนำมาสนับสนุนการปฏิบัติ นักนิติศาสตร์ไทยมีจุดอ่อนตรงที่เมื่อมีการยกกฎหมายใดมากล่าวอ้างก็มักจะไม่ค่อยสนใจหลักทฤษฎีมาสนับสนุน ทำให้ประเทศไทยขาดแคลนองค์ความรู้สำหรับการพัฒนากฎหมายที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทย ประเด็นปัญหานี้ ศ.ดร. คณิต ณ นคร ได้ให้ความเห็นอย่างน่าฟังว่า “ จากประสบการณ์ของผู้รวบรวมพบว่า ความเข้าใจกฎหมายอาญาในประเทศไทยยังเป็นความเข้าใจที่ขาดหลักเกณฑ์ในทางทฤษฎีอยู่มาก ความเห็นทางกฎหมายเกี่ยวกับกฎหมายอาญาหลายเรื่องจึงไม่สู้จะแจ่มชัด แต่เมื่อผู้รวบรวมได้นำเอาทฤษฎีกฎหมายอาญาเยอรมันมาทำการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายอาญาต่าง ๆ แล้ว ดูจะมีความแจ่มชัดดี และนี่คือเหตุผลที่ผู้รวบรวมนำทฤษฎีกฎหมายอาญาเยอรมันมาทำความเข้าใจด้วยท” *

* คณิต ณ นคร . ประมวลกฎหมายอาญา หลักกฎหมายพื้นฐานและความเข้าใจ (นิติธรรม : กรุงเทพฯ . พ.ศ. ๒๕๓๖) หน้าคำนำในการพิมพ์ครั้งที่ ๑

ปัญหานี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า ปัญหาทฤษฎีทางกฎหมายในวงการนักกฎหมายไทย เกิดจากการเปลี่ยนแปลงระบบกฎหมายของไทยครั้งใหญ่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชการที่ ๕ โดยประเทศไทยนำเอาระบบกฎหมายทางประเทศภาคพื้นยุโรปและ อังกฤษมาใช้อย่างถูกเงิน เพื่อแก้ไขปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต หรือที่เรียกว่ากัณฑ์ว่า เพื่อ กอบกู้เอกราชทางการศาลของไทยกลับคืนมา โดยยกเลิกระบบกฎหมายไทยโบราณทั้งหมดแทบ จะไม่มีหลักการ หรือแนวความคิดหลงเหลืออยู่อีกเลย นักนิติศาสตร์ไทยสมัยนั้นจึงมุ่งปรับปรุง ระบบกฎหมาย และกิจการศาลให้เป็นที่ยอมรับของประเทศมหาอำนาจ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา เป็นต้น นับว่าเป็นสถานการณ์คับขันและมีเหตุผลตามความจำเป็น จึงไม่ได้มี การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เชิงทฤษฎีของระบบกฎหมายตะวันตกว่ามีการนำเอาทฤษฎีมา สันนิษฐานกฎหมายที่ใช้ในทางปฏิบัติอย่างไรบ้าง ดังนั้น ขณะนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ นักนิติศาสตร์ไทยทั้งหลายต้องค้นหาองค์ความรู้ แสวงทฤษฎีทางกฎหมายอย่างจริงจังเพื่อนำมา พัฒนาระบบกฎหมายไทย

หลักการสันนิษฐานความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา

ปัญหาของหลักการนี้อยู่ที่ไม่มีใครบัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความของ ไทย คงมีแต่เฉพาะแต่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยซึ่งวางหลักไว้กว้างๆ และมีการ นำไปใช้เฉพาะการดำเนินคดีในชั้นศาลเท่านั้น ไม่มีการนำมากล่าวอ้างในชั้นการรวบรวม พยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงานแต่อย่างใด ปัญหาดังกล่าวนี้วิเคราะห์ได้ว่ามีสาเหตุมาจากขาด การศึกษาเชิงทฤษฎีเพื่อนำมาใช้สันนิษฐานในทางปฏิบัติให้เกิดมรรคผลอย่างจริงจัง ดังเช่นปัญหา ของทฤษฎีการรับฟังความทุกฝ่าย (Audi Alteram Partem) ตามที่วิเคราะห์มาแล้วข้างต้นจึงจะ ไม่นำมากล่าวในหัวข้อนี้อีกเพราะเป็นการซ้ำซ้อน

หลักการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้รับทราบและเข้าใจข้อเท็จจริงอย่างชัดเจน

โดยที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา ๑๓๔ วรรคแรก กำหนดให้ พนักงานสอบสวนแจ้งข้อหาแก่ผู้ต้องหาก่อนที่จะถามคำให้การ แต่ยังมีปัญหาการตีความว่า ข้อหาคืออะไร ข้อหาและฐานความผิดเหมือนกันหรือไม่ เป็นเหตุให้เมื่อมีการถามปากคำ ผู้ต้องหาปรากฏว่า พนักงานสอบสวนแจ้งฐานความผิดให้ผู้ต้องหาทราบเท่านั้น โดยไม่ได้แจ้ง รายละเอียดแห่งข้อเท็จจริงที่ถูกกล่าวหา แม้มาตรา ๑๓๔ ที่แก้ไขใหม่ได้ระบุไว้ว่าให้ต้องแจ้งก็ ตาม พิจารณาจากแบบคำฟ้องของศาลระบุว่า ข้อหาหรือฐานความผิด แสดงให้เห็นว่ามี ความหมายเหมือนกัน ประเด็นความหมายของข้อหาหรือฐานความผิดศาลฎีกาไม่เคยวินิจฉัยว่า

เป็นสาระสำคัญ ผู้ต้องหาจึงไม่ได้รับทราบและมีความเข้าใจข้อหาอย่างชัดเจน เพราะมีปัญหาเรื่องการตีความหมาย ในส่วนพนักงานสอบสวนถือว่า ข้อหา ก็คือฐานความผิดนั่นเอง เท่ากับว่า หลักการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้รับทราบและเข้าใจข้อหาอย่างชัดเจน ยังมีข้อขัดข้อง บางครั้งพนักงานสอบสวนเองอาจจะไม่ต้องการให้ผู้ต้องหาทราบข้อหาอย่างชัดเจนเกี่ยวกับรายละเอียดแห่งการกระทำ วันเวลาที่เกิดเหตุ ความเสียหายที่เกิดขึ้น ตามข้อกล่าวหา เพราะอาจทำให้ผู้ต้องหาไม่กล้าให้การ แม้แต่เรื่องการให้ล่ามหรือการเปิดโอกาสให้ต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ในชั้นเจ้าพนักงานก็ยังถูกละเลยเพิกเฉยอยู่ต่อไป

หลักต้องรับฟังพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน

หลักการนี้เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากการดำเนินคดีอาญานับแต่เริ่มแรกกระทั่งปัจจุบันยังไม่มีกรรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน หลักการนี้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ๑๓๑ ซึ่งเป็นแม่บทในการสอบสวน ดังที่กล่าวในปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมพยานหลักฐานแล้ว ข้อความเดิมของมาตรานี้ไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่า การรวบรวมพยานหลักฐานต้องเพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วยหรือไม่ มีการถกเถียงกันในหมู่นักกฎหมาย ความเห็นยังแตกต่างกัน แม้ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อความว่า เพื่อพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหาด้วย แต่ปัญหาเชิงทฤษฎีของมาตรานี้อยู่ที่มีความหมายกว้างเกินไป และการที่จะรวบรวมพยานหลักฐานใด ๆ การรวบรวมพยานหลักฐานมากน้อยเพียงใดยังให้เป็นดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนเท่านั้น โดยไม่บังคับเด็ดขาดว่า พนักงานสอบสวนจะต้องรับฟังพยานฝ่ายผู้ต้องหาเสียทีเดียว

การสอบสวนนั้นกฎหมายมิได้บัญญัติว่า จะต้องสอบสวนมากน้อยเพียงใด การที่พนักงานสอบสวนจดปากคำจำเลยเพียงปากเดียวก็ถือได้ว่าได้มีการสอบสวนแล้ว^๖

ดังนั้น トラบใดที่ผู้ต้องหาไม่ได้เสนอพยานหลักฐานของตน พนักงานสอบสวนจะไม่ชวนขยายแสวงหาพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา เพราะพนักงานสอบสวนจะเร่งรีบให้สำนวนการสอบสวนเสร็จสิ้นภายในระยะเวลาที่กำหนดตามคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ^๗ เพราะครั้งก็มีการสอบรวบรัดคดีพยาน

^๖ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๑๖/๒๔๘๑

^๗ คำสั่งกรมตำรวจที่ ๙๖๐/๒๕๓๗ ลงวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๗ เรื่อง มาตรการควบคุม ตรวจสอบเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญา ข้อ ๑.๓.๑ คดีที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว ให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวนให้เสร็จสิ้นภายในเวลา ๑ เดือน สำหรับคดีอาญาธรรมดา และภายใน ๒ เดือน สำหรับคดีอุกฉกรรจ์ นับแต่วันแรกที่ผู้ต้องหาได้รับการปล่อยชั่วคราว

มาตรา ๑๓๔ วรรคสี่ (ที่มีการแก้ไขใหม่) แม้จะบัญญัติว่า พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหาที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็นประโยชน์แก่ตนได้ แต่ก็เป็นที่ผู้ต้องหาต้องใช้สิทธิร้องขอที่จะเสนอพยานหลักฐานฝ่ายตน และทนายความของผู้ต้องหามักจะแนะนำไม่ให้ผู้ต้องหาแสดงหลักฐานในชั้นสอบสวน เพราะเป็นเทคนิคในการต่อสู้ในชั้นศาล

นอกจากนี้ยังมีมาตรา ๑๓๕ ซึ่งบัญญัติว่า "ในการถามคำให้การผู้ต้องหา ห้ามมิให้พนักงานสอบสวนทำหรือจัดให้ทำการใด ๆ ซึ่งเป็นการให้คำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง ทรมาน ใช้กำลังบังคับ หรือกระทำโดยมิชอบประการใด ๆ เพื่อจูงใจให้เขาให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น"

มาตรานี้เคร่งครัดในเรื่องคำให้การของผู้ต้องหาโดยเฉพาะคำรับสารภาพ จะต้องให้การด้วยความเต็มใจจริง ๆ และในทางปฏิบัติผู้ต้องหามักจะยกเอาประโยชน์จากมาตรานี้ไปใช้ในชั้นศาล โดยอ้างต่อศาลว่าคำให้การรับสารภาพของตนในชั้นสอบสวนรับฟังไม่ได้เพราะเกิดจากการถูก "ข่ม" และข้ออ้างนี้มักจะเป็นผล เพราะศาลพิพากษายกฟ้องไปหลายคดี แม้ว่าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพด้วยความเต็มใจ อย่างไรก็ตามมาตรานี้ถือเป็นหลักสากลในการดำเนินคดีอาญา

คำรับสารภาพที่จำเลยรับต่อพนักงานสอบสวน โดยพนักงานสอบสวนแนะนำเพื่อประโยชน์ในทางคดีนั้น จะฟังลงโทษจำเลยไม่ได้^๔

มาตรา ๑๓๕ อาจจะเป็นอุปสรรคโดยทางอ้อมที่จะไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาได้เสนอพยานหลักฐานฝ่ายตนในชั้นสอบสวน ดังความเห็นของพันตำรวจโท มนต์ ธารณะสาร ทนายความ ที่ให้ความเห็นไว้ว่า ด้วยเหตุที่ผู้ต้องหาจะให้การหรือไม่ให้การก็ได้ ทำให้ไม่มีบทบังคับให้ผู้ต้องหาต้องแสดงพยานหลักฐานของตนในชั้นสอบสวน และเมื่อพนักงานอัยการฟ้องต่อศาลแล้ว พยานหลักฐานหรือข้อต่อสู้ของจำเลยมักจะเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยว่ามีการปรุงแต่ง ศาลอาจจะไม่รับฟัง ผู้ให้ความเห็นนี้สนับสนุนให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน"^๕

^๔ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๓๔๕/๒๔๗๙

^๕ มนต์ ธารณะสาร , สำนักงานธรรมอิสระ ทนายความและธุรกิจ (หนังสือเรื่อง การรับฟังพยานหลักฐานของผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน ลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๙ ถึงผู้วิจัยเรื่องนี้)

ปัญหาของหลักการผลักภาระการพิสูจน์แก่โจทก์

หลักการนี้ใช้ในชั้นศาลเท่านั้นส่งผลให้ในชั้นสอบสวนมุ่งค้นหาความจริงโดยการรวบรวมพยานหลักฐานพิสูจน์ให้เห็นผิด เพราะถือว่าเป็นภาระที่จะต้องพิสูจน์ความผิด หลักการนี้ทำให้เข้าเบี่ยงเบนไปว่าเจ้าพนักงานซึ่งเป็นผู้ดำเนินคดีแทนรัฐ ต้องพิสูจน์ให้เห็นผิดของผู้ต้องหาเท่านั้น นับเป็นปัญหาด้านความเข้าใจและการตีความหลักกฎหมายคลาดเคลื่อน ตลอดจนการขาดความรู้เชิงทฤษฎี ดังนั้นเมื่อมีการเข้าใจไปเช่นนี้ในชั้นสอบสวนเป็นการค้นหาความจริงโดยการไต่สวน จึงทำให้มุ่งค้นหาหลักฐานเพื่อผูกมัดผู้ต้องหา หรือเพื่อให้เห็นความผิดของผู้ต้องหา เพราะมีความคิดว่าพยานหลักฐานที่รวบรวมต้องเป็นพยานหลักฐานที่จำเป็นต้องนำไปพิสูจน์ความผิดของผู้ต้องหา (จำเลย) ในชั้นศาลต่อไป

หลักการให้ศาลฟังข้อเท็จจริงจนสิ้นสงสัยและยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้แก่จำเลย

หลักการนี้นำไปใช้ในชั้นศาลเพราะ มาตรา ๒๒๗ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติอย่างชัดแจ้ง ส่วนการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงาน มักจะยึดหลักเหตุผลอันสมควร (Probable Cause) เท่านั้น หลักที่จะต้องพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้สิ้นสงสัยหรือปราศจากข้อสงสัย (to Prove beyond a reasonable doubt) ไม่ค่อยมีการนำมาปรับใช้ในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้อง ซึ่งโดยทางปฏิบัติแล้วมีนักวิชาการทางนิติศาสตร์บางท่านให้ความเห็นไว้ว่า หลักการนี้ย่อมมีความขัดแย้งกับการดำเนินคดีในชั้นเจ้าพนักงานซึ่งทำหน้าที่ปราบปรามอาชญากรรม ทั้งนี้ แม้หลักการนี้จะป็นรากฐานในการค้นหาความจริงในคดีอาญา แต่สำหรับในชั้นเจ้าพนักงานแล้วอาจจะกล่าวได้ว่า พนักงานสอบสวนต้องแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ให้ได้ว่า ผู้ต้องหากระทำผิดจริง กล่าวโดยสรุปหลักการนี้ขัดกับปรัชญาในการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจหรือการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นเจ้าพนักงานอย่างสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตามด้วยเหตุที่ความหมายของการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังที่กล่าวแล้วว่า เป็นการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาฟ้องลงโทษ ซึ่งการที่ศาลจะลงโทษจำเลยก็ต่อเมื่อรับฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจนสิ้นสงสัย ดังนั้น ในการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนต้องตระหนักถึงหลักการตามมาตรา ๑๒๗ นี้ด้วย ไม่ใช่รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อเพียงพอกแก่การฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลเท่านั้น แต่จะต้องมุ่งหมายให้ผู้กระทำผิดถูกลงโทษด้วย การสอบสวนที่ดีจึงต้องรับฟังข้อเท็จจริงจนสิ้นถ้อยกระหนงความนั่นเอง หลักการนี้จึงเป็นประโยชน์ที่ควรนำมาปฏิบัติในการสอบสวน

๔.๓ ปัญหาระเบียบ ข้อบังคับและการปฏิบัติหรือระบบงานสอบสวน

๔.๓.๑ ปัญหาระเบียบ ข้อบังคับ

ในการรวบรวมพยานหลักฐานชั้นเจ้าพนักงาน ซึ่งพนักงานสอบสวนเป็นผู้ดำเนินการนั้น นอกจากพนักงานสอบสวนจะอาศัยหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องแล้ว ยังต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยอีกด้วย

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ ๘ บทที่ ๕ ข้อ ๒๕๔ วางหลักปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหาไว้ดังนี้

“ตามปกติผู้สอบสวนไม่จำเป็นต้องสอบสวนพยานของผู้ต้องหา เพราะตามธรรมดาพนักงานสอบสวนมีหน้าที่จะพิจารณาคดีว่า พอมิมูลดำเนินการฟ้องหรือไม่เป็นหลัก หาใช่เป็นผู้วินิจฉัยคดีของคู่ความไม่ แต่หลักเช่นกล่าวนี้บางทีอาจเกิดความจำเป็นหรือด้วยลักษณะแห่งการสอบสวนที่ดีบางคดีก็อาจจำเป็นที่ผู้สอบสวนต้องชิงไหวชิงพริบสอบสวนตัดหรือพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น หรือป้องกันมิให้ผู้ต้องหามีโอกาสชักซ้อมพยานทำให้เสียความเที่ยงธรรมในคดีก็อาจจะสอบสวนพยานเป็นการกันผู้ต้องหาในบางคดีเพื่อให้เกิดผลแก่คดีนั้นก็ได้ ”

ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะยึดถือระเบียบดังกล่าวอย่างเคร่งครัด ยิ่งกว่าหลักกฎหมาย โดยไม่สอบสวนพยานฝ่ายผู้ต้องหาแต่อย่างใด เพราะระเบียบกำหนดว่าหลักการสอบสวนนั้นก็เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานว่าสามารถฟ้องผู้ต้องหาได้หรือไม่เท่านั้น ไม่ต้องค้นหาความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา ปัจจุบันระเบียบนี้ยังคงใช้อยู่แม้จะมีการแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา ๑๓๑ ซึ่งบัญญัติให้พนักงานสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหากก็ตาม นับว่าระเบียบนี้เป็นอุปสรรคอย่างใหญ่หลวงในการรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหาชั้นก่อนฟ้องของพนักงานสอบสวน

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วย ระเบียบการดำเนินคดีอาญา พ.ศ. ๒๕๒๓

ข้อ ๘ การสอบสวนผู้ต้องหา

๘.๒ เมื่อผู้ต้องหาให้การกล่าวอ้างผู้ใดเป็นพยาน ให้พนักงานสอบสวนสอบปากคำพยานที่ผู้ต้องหาได้กล่าวอ้างนั้นไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แห่งการรวบรวมพยานหลักฐานและพิสูจน์พยานผู้ต้องหาเสียแต่ในชั้นต้น

จะเห็นได้ว่าข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยดังกล่าว ไม่ได้สนับสนุนหรือบังคับให้พนักงานสอบสวนต้องรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา หากแต่มีเจตนารมณ์ให้สอบสวนพยานที่ผู้ต้องหาอ้างเพียงเพื่อพิสูจน์เสียแต่ต้นให้เห็นว่าพยานหลักฐานดังกล่าวเป็นพยานเท็จมากกว่าที่จะนำมาค้นหาความจริงในคดี กล่าวคือมีความอคติ (bias) ไปเสียก่อนแล้วว่าพยานหลักฐานที่ผู้ต้องหาอ้างเป็นพยานเท็จ จึงต้องรีบชิงหักล้างไปเสียแต่ในชั้นก่อนฟ้องเป็นการไม่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาต่อสู้คดีอย่างแท้จริง

๔.๓.๒ ปัญหาการปฏิบัติหรือระบบงานสอบสวน

การปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวนอยู่ภายใต้การควบคุม กำกับ ดูแล ของผู้บังคับบัญชาสายงานบริหาร เช่น ผู้กำกับการหัวหน้าสถานีตำรวจ ซึ่งยังมีบางคนอาจจะไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมายอย่างเพียงพอ ประกอบกับการที่ยังไม่เข้าใจว่าหัวใจของหลักการอำนวยความยุติธรรมคือ หลักการรับฟังความทุกฝ่าย และมีทัศนคติไม่ดีต่อผู้ต้องหา มุ่งเน้นการปราบปรามจับกุมผู้ต้องหา ทำให้เกิดปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานฝ่ายผู้ต้องหา

ในการรวบรวมพยานหลักฐาน พนักงานสอบสวนยังปฏิบัติไปโดยลำพังโดยไม่มีผู้ใต้บังคับบัญชาทำแทนในกรณีเป็นเรื่องเล็กน้อยตามที่กฎหมายกำหนด หรือกรณีการส่งประเด็นไปสอบสวนนอกเขตก็มักจะขาดความร่วมมือจากพนักงานสอบสวนท้องถิ่นที่รับประเด็น เนื่องจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติไม่ได้เคร่งครัดให้มีการปฏิบัติอย่างจริงจังในเรื่องเหล่านี้ ระบบงานสอบสวนที่เป็นอยู่ยังขาดประสิทธิภาพ อีกทั้งในการรวบรวมพยานหลักฐานต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่าง ๆ เกี่ยวกับเอกสารที่จำเป็น เช่น รายงานการตรวจบาดแผลจากแพทย์ ผลการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ เอกสารทางราชการเหล่านี้บางครั้งไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้เงินเดือน ค่าตอบแทนของพนักงานสอบสวนยังต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับพนักงานสอบสวนของกรมสอบสวนคดีพิเศษ หรือสำนักงานป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) ทำให้ขาดขวัญกำลังใจ ส่งผลกระทบต่อการทำงานอำนวยธรรม อีกทั้งขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ซึ่งส่วนใหญ่พนักงานสอบสวนต้องจัดซื้อด้วยเงินของตนเองวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน^{๑๐}

^{๑๐} ข้อมูลจากการรวบรวมความเห็นของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับปัญหาของงานสอบสวนโดยภาพรวม, พนักงานสอบสวนผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรพนักงานสอบสวนระดับตำรวจ ๓ สถานีส่งเสริมงานสอบสวน ต. ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ. นครปฐม พ.ศ. ๒๕๔๔ - ๒๕๔๙